

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

59-2

BRNO 2018

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 59
Volume 59

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Rudolf Procházka, Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Zdeňka Pavková, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Šimon Ungerman

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Azu design, s. r. o.

Software
Software

Adobe InDesign CC

Fotografie na obálce

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí. Falzum arabské mince z druhé poloviny 8. století (obr. 81, str. 277).

Cover Photography

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí (Square). Falsum of the Arabic coin from the 2nd half of the 8th century (Fig. 81, Pg. 277).

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design, s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250 (Print)
ISSN 2571-0605 (Online)
MK ČR E 18648
Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2018
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Časopis je uveden v citační databázi SCOPUS a na seznamu vědeckých časopisů ERIH PLUS.
Copyright ©2018 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

Obr. 7. Bílovec, zámek. Fragment renesančního stavebního článku (ostění) nalezený v barokních stavebních planýrkách. Foto J. Tůmová.

Abb. 7. *Bílovec, das Schloss. Fragment einer Spolie (Türgewände), der in den barockzeitigen Planierschichten gefunden wurde.* Foto J. Tůmová.

Obr. 9. Bílovec, zámek. Jedna z točnic padacího mostu vytesaná z pískovce. Foto F. Kolář.

Abb. 9. *Bílovec, das Schloss. Eine der Drehwerke der Zugbrücke aus Sandstein.* Foto F. Kolář.

Resumé

Bílovec (Kat. Bílovec-město, Bez. Nový Jičín), Schloß, Zámecká-Straße, Parz. Nr. 207. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Schloß. Rettungsgrabung.

BLANSKO (OKR. BLANSKO)

Kostel sv. Martina, č. p. 1139. Vrcholný středověk, novověk. Kostel, dvorec (?), pohřebiště. Záchranný výzkum.

V roce 2017 prováděla společnost Archaia Brno, z.ú. záchranný výzkum při budování vodovodní přípojky do kostela sv. Martina v Blansku. První zmínka o kostele v Blansku je z roku 1136, kdy ho zde chtěl postavit biskup Jan Zdík, přičemž se proti tomu ohradil brněnský údělný kníže Vratislav. Nelze doložit, kdy byl kostel skutečně postaven, předpokládáme, že se tak stalo ve druhé polovině 12. až první třetině 13. století, kam je datován na základě nalezených architektonických detailů. Stavba poté prošla složitým stavebním vývojem. Podobně je datována i dosud nalezená keramika z okolí kostela (Doležel 1999, 373–374; Flídr 2009, 52–57; Unger 2007, 11–12, Konečný 1981, 55).

Předpokládáme, že v době svého vzniku kostel představoval, snad s přílehlým dvorcem, oporu biskupských držav na Blanensku a byl středem osady, kterou dnes označujeme jako Staré Blansko. To se patrně rozkládalo bezprostředně okolo něho. Někdy ve druhé půli 13. století pak došlo k přesunu vrchnostenského sídla na nedaleký hrad Blansek a také osada se pravděpodobně částečně přesunula do míst dnešního středu

Obr. 8. Bílovec, zámek. Archeologicky odkryté pozůstatky branské věže, pohled od západu. V popředí vysunutá mostnice s dvojicí točnic padacího mostu, v interiéru původní šachtice pro dojezd padacího mostu druhotně vložená kamenná klenba. Foto F. Kolář.

Abb. 8. *Bílovec, das Schloss. Die freigelegten Überreste des Torturmes, Blick von Westen. Im Vordergrund die vorgeschobenen Brückenfundamente mit dem Drehwerk der Zugbrücke, im Inneren sind Brückenkeller für Brückenfahrbahn und die sekundär eingelegte Steingewölbe sichtbar.* Foto F. Kolář.

Blanska. Kostel samotný pak byl několikrát přestavěn, až byl jeho středověký vzhled značně setřen.

Samotný výzkum se nacházel při severní straně kostela a sestával ze dvou propojených výkopů o šíři 1 m a hloubce 1,2 m (obr. 10). Při samotném výzkumu byly, kromě recentních aktivit, zachyceny středověké a raně novověké hroby, které zdejší kostel obklopují. Jednalo se o běžné kostelní etážové pohřebiště. Nejstarší z hrobů byly zapuštěny do podloží, až posléze se začala úroveň terénu zvedat a některé pohřby jsou uloženy v nadložních vrstvách. Mrtví leželi na zádech a byli orientováni shodně s kostelem v ose V–Z. U některých hrobů byly zachyceny pozůstatky po dřevěných rakvích.

K zajímavým nálezům patří nález asi 1 m široké kamenné zdi orientované ve směru východ–západ. Konstrukce byla zachycena v nároží zkoumaných výkopů; vzhledem ke stratigrafické situaci nálezu vysoké gotické cihly v rabovacím výkopu a střepového materiálu ze základového výkopu ji můžeme klást ještě do středověku, snad do 14. či 15. století. Zeď patrně byla součástí stavby, která byla přistavěna ke kostelu ze severní strany a vyplňovala by přibližně dnešní roh mezi sakristií a lodí kostela.

Velice důležitým bylo zachycení až 20 cm mocné kulturní vrstvy nacházející se pod horizontem hrobů. Tato vrstva bohužel neposkytla žádné nálezy, ale dokládá sídlištní aktivity na místě ještě před vznikem či rozšířením hřbitova. Vrstva naléhala přímo na navětralé podloží, které se zprvu mírně a následně prudčeji sklánělo severním směrem.

Pro poznání nejstaršího horizontu byl nejdůležitější nález celkem čtyř sloupových jam, které indikují existenci zatím blíže nerekonstruovatelné dřevěné zástavby. Ve dvou z nich byla nalezena mazanice a kolekce raně středověkých keramických zlomků. Tyto zlomky keramiky můžeme, dle analogií z brněnské kotliny, datovat do první poloviny 11. století.

Přestože pro omezený rozsah výkopů nelze situaci blíže interpretovat, můžeme uvažovat, že zachycené situace a nálezy nejspíše dokládají možný biskupský dvorec či podobné správní sídlo existující v okolí kostela sv. Martina již v první polovině 11. století. Tedy skoro o sto let dříve, než dokládala prvá zmínka z roku 1136 ze sporu biskupa Zdíka.

Miroslav Dejmal, Marek Peška

Literatura

Doležel, J. 1999: Blansko (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 39 (1995–1996), 373–374.

Flídr, A. 2009: Interdisciplinární výzkum kostela sv. Martina v Blansku, In: L. Hedlová, R. Mečkovský, J. Matulová (eds.): *2. ročník konference studentů doktorských programů dějin umění v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 46–51.

Konečný, L. 1981: Výzkum románské architektury II. Blansko, farní kostel sv. Martina. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* F 25, 55.

Obr. 10. Blansko, kostel sv. Martina. Celková situace vodovodní přípojky okolo kostela.

Abb. 10. Blansko, Kirche St. Martin. Gesamtblick auf den Wasserleitungsgraben rings um die Kirche.

Unger, J. 2007: Blansko (okr. Blansko). Kostel sv. Martina – zjišťovací průzkum. In: *Výroční zpráva 2006*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno, 11–12.

Resumé

Blansko (Bez. Blansko), Kirche St. Martin. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Kirche. Rettungsgrabung.

Im Graben für die Wasserleitung nördlich der Kirche gelang es, den mittelalterlichen und neuzeitlichen Friedhof und Überreste des bisher nicht näher bekannten Baus, wohl aus dem 14. oder 15. Jahrhunderts, freizulegen. Die wichtigsten waren die unter den Gträberniveau gefundenen Pfostengruben. Sie sind in die 1. Hälfte des 11. Jahrhunderts datierbar und hängen wohl mit hiesigem Bischofsgehöft zusammen.

BOSKOVICE (OKR. BLANSKO)

Hradní kopec – Bašta. Středověk. Prospekce pomocí detektorů kovů. Militária. Záchraný výzkum.

V listopadu 2015 byl na Hradním kopci v blízkosti valu pravěkého hradiska (severní svah Bašty) V. Kudláčkem náhodně nalezen soubor bronzových předmětů datovaný do pozdní doby bronzové. V souvislosti s ochranou této lokality (hradisko z pozdní doby bronzové a začátku doby železné), často navštěvované hledači s detektory kovů, byla naplánována plošná prospekce pomocí detektorů kovů. První prospekce v roce 2016 proběhla jenom částečně na zatravněné akropoli hradiska, z důvodu nevhodných podmínek se pak soustředila na svahy a okolí zbytků valů a okolí novověkých pozůstatků na západním výběžku Bašty. Překvapivě nebyly nalezeny žádné pravěké kovové nálezy, zjištěna byla však koncentrace čtyřbokých železných hrotů do kuší na malém prostoru na východním svahu Bašty. V roce 2017 byla prospekce v počtu 8 hledačů s detektory a 2 archeologů (Z. Jarůšková, M. Novák) zaměřena na dohledání středověké munice v prostoru východního svahu Bašty. Kromě recentních a novověkých nálezů (drobné olovené kulky, kování, mince) byla na výběžku ve svahu u rozcestí zjištěna koncentrace železných hřebů (možné pozůstatky starší konstrukce), a především byly ve větším počtu nalezeny a zaměřeny čtyřhranné šípky (hroty do kuší). Nově byly objeveny také projektily středověkých palných zbraní (olověné projektily ve tvaru válečků v počtu 10 ks a 4 železné kule o průměru cca 2,3 mm). Získáno bylo celkem 69 železných šipek (z toho 57 šipek s tulejkou a 12 šipek s trnem). Tyto nálezy, datované do pozdního středověku, odpovídají typické výbavě

vojsk z 15. století (olověné válečky a železné kule – munice do hákovnic a tarasnic, hroty šípů do kuší). Teprve podrobné vyhodnocení starších nálezů i písemných pramenů snad ukáže, zda je možné nalezená militária na základě písemných pramenů spojit s husitskými válkami či spíše až s boji v období česko-uherských válek (1467–1474).

Zuzana Jarůšková

Resumé

Boskovice (Bez. Blansko), Hradní kopec – Bašta. Mittelalter. Geländebegehung mit Metallsuchern, Militaria.

BRNO (OKR. BRNO-MĚSTO)

Cílem předloženého příspěvku je, stejně jako v uplynulých letech, souhrnně informovat o výsledcích záchranných archeologických výzkumů společností Archaia Brno, z. ú., prováděných na území velkého Brna. Perspektivy, koncepce a metodika systematického archeologického výzkumu centra Brna se nezměnila (Holub a kol. 2004a, 57–97; Merta, Peška 2006).

Výzkumy prováděné v roce 2017 můžeme rozdělit do tří skupin: 1) rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy; 2) menší plošně exkavované plochy; 3) drobné terénní výzkumy a dokumentace inženýrských sítí.

Ad 1) Rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy

V roce 2017 byl jediný rozsáhlý plošně exkavovaný výzkum realizován při novostavbě domů na ulici Vojtova (A017/2017). Objemem prací se jednalo o jeden z největších dosud realizovaných výzkumů v Brně.

Ad 2) Menší plošně exkavované plochy

V roce 2017 můžeme do této kategorie akcí zařadit tyto výzkumy: výkop pro jímku na rohu ulic Besední a Veselá (A006/2015), předstihový výzkum pro budování horkovodu na ulici Běhounské a Jakubském náměstí (A106/2016), výzkum při snižování podlah v bývalém augustiniánském klášteře Běhounská 26/Moravské náměstí 1 (A062/2017), rekonstrukce domu na nároží ulic Česká, Skrytá, Veselá (A033/2016), dokončení výzkumu v domě Zelný trh 10 (A020/2016), výzkum parcely Vídeňská 16 (A032/2017) a výzkum pohřebiště v budově Veveří 2 / Žerotínovo náměstí 3 (A038/2017).